

Nr 161.

Ankom till riksdagens kansli den 30 maj 1944 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1944/45 till nykterhetsvården jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkterna 66, 71 och 72) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1944/45 beräkna till Bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter ett reservationsanslag av 100 000 kronor, till Länsnykterhetsnämnderna ett förslagsanslag av 136 000 kronor och till Främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. ett anslag av 142 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 259, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 14 april 1944, föreslagit riksdagen att dels medgiva, att bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter m. m. måtte utgå enligt av föredragande statsrådet Rubbestad i nämnda statsrådsprotokoll angivna grunder, dels ock för budgetåret 1944/45 anvisa till Bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter ett reservationsanslag av 150 000 kronor, till Länsnykterhetsnämnderna ett förslagsanslag av 200 000 kronor och till Främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. ett anslag av 190 000 kronor.

De jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 april 1943 inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga för utredning angående orsakerna till försämringen i nykterhetstillståndet ha den 7 februari 1944 avlämnat betänkande angående nykterhetstillståndet under krigsåren (SOU 1944: 3). De sakkunnigas huvuduppgift var att klarlägga orsakerna till den under krigsåren inträdda ökningen av spritmissbruket.

Utredningen har varit föremål för sedvanlig remissbehandling. Yttranden över betänkandet i dess helhet ha avgivits av socialstyrelsen, kontrollstyrelsen, samtliga länsstyrelser och länsnykterhetsnämnder. Därjämte ha yttranden över speciella kapitel avgivits av rikets hovrätter, justitiekanslern, statspolisintendenten, medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen, styrelserna för vissa alkoholistanstalter och några kommunala nykterhetsnämnder. Vidare ha olika enskilda sammanslutningar avgivit yttranden över betänkandet i dess helhet eller vissa delar därav.

I sin utredning rörande alkoholismen ha *de sakkunniga* konstaterat, att krigsårens fylleriökning, som för riket i dess helhet innebär att totalantalet fylleriförseelser ökat från i genomsnitt 30 600 under åren 1934/38 till över

42 600 år 1942, icke varit begränsad till en ökning av de enstaka förseelserna eller till förseelser av mera oskyldig karaktär. Det antal fylleriförseelser, som begåtts av alkoholister, ha nämligen under krigsåren ökat i åtminstone samma takt som totalantalet fylleriförseelser i vissa undersökta städer. Antalet personer, som begått mer än en fylleriförseelse under ett och samma år, har enligt utredningen ökat från förkrigsåren till år 1942 i nästan samma omfattning som hela antalet fyllerister. Fyllerifrekvensen i åldrarna 15—20 år har, relativt sett, ökat tre gånger starkare än fyllerifrekvensen bland övriga åldersgrupper av män.

Vid övervägande av de åtgärder, som i dagens läge kunde erfordras för vinnande av ett bättre nykterhetstillstånd, har utredningen mot bakgrunden av de sålunda konstaterade förhållandena ansett en effektivisering av åtgärderna mot de mer eller mindre kroniska alkoholmissbrukarna påkallad. Utredningen har därvid framlagt förslag om en utvidgning av gällande alkoholistlag, avseende främst att möjliggöra en mera effektiv nykterhetsvård beträffande ungdomliga alkoholmissbrukare. Utredningen föreslår sålunda, att såsom en indikation för åtgärder enligt alkoholistlagen i avseende å person under 25 år, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, skall gälla, att han dömts till ansvar för fylleri en gång. Beträffande personer under 25 år, som icke äro hemfallna åt alkoholmissbruk, men som dömts för fylleri eller eljest använt alkoholdrycker till uppenbar skada för sig eller annan, förordar utredningen, att de i alkoholistlagen angivna förebyggande åtgärderna må vidtagas för vederbörandes återförande till ett nyktert och ordentligt liv.

Utredningen föreslår vidare, att olovlig befattning med rusdrycker skall i alkoholistlagen upptagas såsom en indikation för åtgärder enligt lagen. Härjämte har förslag framlagts beträffande formerna för alkoholistvården samt om åtgärder för effektivisering av nykterhetsnämndsverksamheten.

Föredragande statsrådet Rubbestad har inledningsvis anfört följande.

Den utredning, som det grova alkoholmissbruket enligt det av nykterhetsutredningen framlagda materialet nått, är enligt min mening ägnad att ingiva viss oro. Även om läget till en del är betingat av krigsårens onormala förhållanden, synes man dock icke kunna underlåta att överväga olika åtgärder till motverkande av den inträdda försämringen. Samhällets åtgärder för övervakning och omhändertagande av de grova alkoholmissbrukarna ha givetvis därvidlag endast en begränsad räckvidd och förslå uppenbarligen icke såsom de enda nykterhetspolitiska hjälpmedlen. En allmän enighet synes emellertid råda om behovet och önskvärheten av en effektivisering inom detta avsnitt av nykterhetsvården.

De förslag, som av nykterhetsutredningen framlagts på detta område, ha i stort sett tillstyrkts av remissmyndigheterna. Beträffande den föreslagna utvidgningen av alkoholistlagens tillämplighetsområde har dock i vissa avseenden yppats tvekan, och några myndigheter ha avstyrkt förslaget om upptagande i alkoholistlagen av en fylleriförseelse såsom indikation för tvångsåtgärder beträffande åt alkoholmissbruk hemfallna personer under 25 år. Vid remissbehandlingen ha även framlagts förslag om ytterligare ändringar i alkoholistlagen. En prövning av de ifrågasatta olika lagändringarna, vilka lämpligen böra upptagas till behandling i ett sammanhang, skulle emellertid draga ut på tiden. Då förslag i ämnet dessutom förutsätter remiss till lagrådet, har jag

av tidsskäl icke ansett lämpligt att söka för årets riksdag framlägga förslag till ändringar i alkoholistlagen. En effektivisering av nykterhetsvården synes dock även utan sådana lagändringar möjlig.

Bland de ifrågasatta lagändringarna torde förslaget att alkoholistlagens förebyggande åtgärder skola bli tillämpliga på personer under 25 år, som använt alkohol till uppenbar skada för sig eller annan, oavsett om de kunna anses hemfallna åt alkoholmissbruk eller ej, vara viktigast för nykterhetsvården. Då detta förslag icke nu kommer att genomföras, finner jag emellertid angeläget att understryka, att nykterhetsnämndernas åligganden enligt 3 § alkoholistlagen få anses innefatta befogenhet för dem att i viss omfattning vidtaga lindriga förebyggande åtgärder också mot sådana alkoholmissbrukare, som icke falla under 1 § i lagen. Nämnderna kunna exempelvis uppdraga åt ordföranden, annan ledamot eller tjänsteman att kalla unga personer, som begått fylleriförseelser, till nämnden för allvarliga samtal rörande riskerna av fortsatt missbruk. Även utan den ifrågasatta lagändringen böra sålunda nykterhetsnämnderna i någon mån kunna utöva påverkan i gynnsam riktning på sådana unga alkoholmissbrukare, som icke kunna göras till föremål för tvångsåtgärder enligt lagen. Ett dylikt förfarande har ock på sina håll tillämpats av nykterhetsnämnder och visat gynnsamma resultat.

Vad beträffar nykterhetsutredningens övriga förslag på förevarande område upptager jag dessa till behandling i det följande i samband med anmälan av anslagsäskandena för nästa budgetår till bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter, till länsnykterhetsnämnderna och till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. Vid prövning av medelsbehovet för nykterhetsnämndsverksamheten har jag ansett mig böra i betydande utsträckning biträda nykterhetsutredningens förslag om ökad medelstillsdelning. De stegrade utgifterna å budgeten för dessa ändamål böra därvid vägas mot de mycket betydande kostnadsökningar, som en effektiv skärpning av den individuella kontrollen över rikets omkring 1 600 000 motboksägare skulle förutsätta. Det må erinras om att antalet befattningshavare vid systembolagens motboksavdelningar, som i oktober 1939 uppgick till 514, i mitten av år 1942 nedgått till 417, främst genom att personal, som blivit disponibel genom konsumtionsnedgången efter den stora spritskattehöjningen på hösten 1939, tagits i anspråk för arbetsuppgifter hos vissa kristidsstyrelser. Vid tillstyrkan av de föreslagna anslagsökningarna har jag ansett mig kunna utgå ifrån att effekten i nykterhetsavseende av de därmed avsedda åtgärderna blir större än effekten av en motsvarande medelsdisposition för personalökningar vid den individuella kontrollen.

Bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter. Enligt kungörelsen den 27 maj 1932 (nr 217) om statsbidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter utgår dylikt bidrag med högst 2 000 kronor för vårdplats, när fråga är om nybyggnad, och i annat fall med högst 1 500 kronor för vårdplats.

Kostnaderna för statsbidragen bestridas från förevarande anslag. Medel till förstärkning av anslaget anvisades senast budgetåret 1940/41 med 50 000 kronor. Därjämte tillfördes anslaget under budgetåret 1941/42 75 000 kronor i samband med nedläggandet av erkända alkoholistanstalten Hemmet Mälargården.

I skrivelse den 31 augusti 1943 har *socialstyrelsen* gjort framställning om förstärkning av anslaget med 200 000 kronor ävensom föreslagit en höjning med 50 % av statsbidragen till anordnande av erkända alkoholistanstalter. Styrelsen har anfört, bland annat, att beläggningen på alkoholistanstalterna

under vintern 1942—1943 hade varit högre än någonsin tidigare. Då den höga beläggningen icke vore av tillfällig natur och en överbeläggning vore menlig för vården och anstaltsarbetet, borde åtgärder vidtagas för att bereda nya vårdmöjligheter. Efter en förstärkning av anslaget med av styrelsen föreslaget belopp, 200 000 kronor, skulle tillgängliga medel efter sålunda föreslagna bidragsgrunder medgiva anordnandet av 72 à 97 nya vårdplatser.

Utredningen har ifrågasatt, huruvida icke en *internering av kortare varaktighet* än den för närvarande tillämpade borde kunna komma till användning. De korttidsinternerade borde enligt utredningens mening såvitt möjligt sammanföras på en särskild anstalt. Om denna skulle anordnas som erkänd alkoholistanstalt, vore en förbättring av gällande statsbidragsgrunder nödvändig med hänsyn till de nuvarande höga byggnadskostnaderna. Utredningen har bland annat anfört följande.

Fall finnas otvivelaktigt, då visserligen varning och övervakning innefatta alltför lindriga åtgärder för att en alkoholmissbrukare skall låta sig rätta, medan å andra sidan en längre tids tvångsinternering framstår såsom en av omständigheterna knappast påkallad åtgärd. Det bör beaktas, att en längre tids tvångsinternering ofta är förenad med svåra sekundära följder. Den internerade förlorar måhända sin arbetsanställning eller hans utkomstmöjligheter bliva på annat sätt försvårade.

Socialstyrelsen har i avgivet utlåtande över utredningens förslag framhållit, bland annat, att för det nuvarande anstaltsklientelet del en försökspermittering efter en vårdtid av högst ett par månader icke borde ifrågakomma. En dylik anordning vore däremot tänkbar för ett annat klientel, med en genomsnittligt gynnsammare prognos, än som hittills hänvisats till alkoholistanstalterna. För detta ändamål erfordrades emellertid en särskild anstalt, ty att sammanföra vårdbehövande med olika vårdtidsbestämmelser skulle skapa irritation och även i övrigt vara olämpligt från vårdsynpunkt.

Liknande synpunkter som dem socialstyrelsen anfört om olägenheterna av en tvångsinternering med från början fastställd, kort varaktighet ha framhållits av ett antal länsnykterhetsnämnder. I ett yttrande betonas sålunda risken för att länsstyrelserna härigenom kunde bli benägna att hellre förordna om korttidsinternering än vanlig internering, vilket otvivelaktigt skulle vara en betänklig utveckling. I ett annat utlåtande anföres, att korttidsinterneringen skulle kunna äventyra den bästa förebyggande åtgärden, nämligen övervakningen genom anstalter och nykterhetsnämnder.

Några länsnykterhetsnämnder samt de kommunala nykterhetsnämnderna i Stockholm och Norrköping ha ansett en annan form av anstalter, inackorderingshem, jämväl böra komma i åtnjutande av statsunderstöd. Denna anstaltsform hade med goda erfarenheter prövats ett tjugotal år i Stockholms stad. Ett dylikt hem vore en lämplig mellanform för omhändertagande. De där intagna alkoholisterna kunde behålla sitt förvärvsarbete, men övervakas effektivt under fritiden.

Utredningen har vidare framfört tanken på en ny vårdform för alkoholmissbrukare, *familjevård*, och härom anfört bland annat följande.

Såsom ett godtagbart alternativ till internering, särskilt i fråga om vissa alkoholmissbrukare, vill utredningen förorda *inackordering hos lämplig familj å landsbygden*. Det torde finnas anledning att pröva denna vårdform å vissa mindre svårartade fall av alkoholmissbruk. En dylik familjevårdande behandling har med framgång prövats vid lindrigare former av sinnessjukdom. Mycket beror emellertid på, om man kan finna familjer, som äro lämpade och villiga att i sin vård mottaga dylika fall. Husfadern bör vara absolutist och vara vuxen uppgiften att utöva övervakning över sin skyddsling. Lämpligt synes vara att uppdraga åt länsnykterhetsnämnderna att anskaffa och träffa uppgörrelser om dylik övervakning med lämpliga familjer samt att hålla uppsikt över familjevården inom länet.

Särskilt i sådana fall, där åstadkommande av miljöförändring framstår såsom det väsentliga, borde gynnsamma resultat kunna påräknas vid dylik inackordering. Enär det får förutsättas att den, som blir föremål för sådan åtgärd, skall kunna utföra nyttigt arbete, böra kostnaderna för sådan inackordering ej bliva särskilt betydande. Kostnaderna för denna vårdform torde under alla förhållanden bliva lägre än för internering å anstalt. Då hemkommunens kostnader synas böra vara oberoende av vilkendera vårdformen, som befinnes lämpligast i det enskilda fallet, förutsätter utredningen, att den kostnad, som överstiger vad kommunen skulle haft att betala vid internering, bestrides av statsmedel på sätt sker vid internering.

Socialstyrelsen har tillstyrkt förslaget om familjevård för alkoholister och anfört bland annat följande.

Det finns säkerligen skäl att pröva denna vårdform. Den bör kunna komma till användning icke blott för vissa mindre svårartade fall av alkoholmissbruk utan även för en del kroniska men från vårdsynpunkt lättskötta fall. Emellertid bör denna vårdform betraktas snarare som ett komplement än som ett alternativ till anstaltsvården. I regel böra därför enligt styrelsens mening de familjevårdade alkoholisterna först intagas på vanlig alkoholistanstalt och därifrån försöksprövas till familjevård. Vid misslyckande och återfall i alkoholmissbruk kan vederbörande då snabbt återföras till anstalten. — Det må i detta sammanhang påpekas, att familjevården för sinnessjuka på liknande sätt anknutits till moderanstalter.

Föredragande statsrådet Rubbestad har i denna del anfört följande.

Vad först angår det av nykterhetsutredningen framlagda förslaget om vidgad användning av korttidsinternering å alkoholistanstalt finner jag lämpligt att detta närmare prövas i praktiken. Någon ny form för tvångsinternering med på förhand fastställd kortare varaktighet har utredningen icke förordat. Ett sådant förslag skulle ha förutsatt en ändring av 36 § alkoholistlagen. De av vissa remissmyndigheter uttalade farhågorna för att sakkunnigförslaget skulle kunna leda länsstyrelsernas praxis in på olyckliga spår synas för den skull ogrundade. Då fråga är om tvångsintagna alkoholister delar jag den av dessa myndigheter framhållna uppfattningen, att interneringstidens längd på samma sätt som hittills bör bestämmas av styrelsen för vederbörande anstalt. Denna uppfattning är emellertid, såsom styrelsen för Venn-garnsanstalten betonat, väl förenlig med förslaget om ökad användning av korttidsinternering. I vad mån sådan internering med framgång kan tillämpas även i fråga om viss del av det nuvarande å anstalterna intagna klientelet är ett spörsmål, varom meningarna tydligen äro delade och som icke utan ytterligare erfarenheter synes kunna avgöras. Den nuvarande platsbristen utövar uppenbarligen en press i riktning mot förkortning av interneringstiderna, en förkortning, som givetvis icke i alla fall kan väntas lämna gynnsamma resultat.

I några yttranden har förordats, att korttidsinterneringen skulle bli begränsad till de å anstalt frivilligt ingångna alkoholisterna. Detta anser jag icke nödvändigt. Även om rätten att besluta om interneringstidens längd ligger hos anstaltsstyrelsen, synas några principiella hinder icke föreligga för att styrelsen redan i samband med intagningen utfäster för en alkoholist, att han efter viss kortare tid skall försökspermitteras, under förutsättning givetvis att han uppför sig oklanderligt under denna tid.

Det centrala spørsmålet i förevarande sammanhang torde emellertid vara anstaltsfrågan. Under senare år har ett önskemål gjort sig allt starkare gällande att få till stånd en ökad differentiering inom anstaltsvården. Då nu ett betydligt ökat platsbehov föreligger, synes man böra eftersträva att tillgodose detta behov samtidigt med önskemålet om starkare differentiering genom att i första hand upprätta en särskild anstalt för sådana alkoholister, som kunna antagas behöva endast en relativt kort interneringstid. Såsom framgår av vad jag förut anfört, finnes enligt min mening icke någon anledning att förbehålla en dylik anstalt för enbart frivilligt intagna alkoholister.

Då det gäller att få till stånd en erforderlig ökning av antalet platser, har man att välja mellan att staten själv upprättar en ny anstalt eller att söka uppmuntra någon privat institution eller förening av ideell syftning att med statsbidrag anordna och driva erkänd alkoholistanstalt. Jag är icke nu beredd att framlägga förslag om upprättande av en ny statlig anstalt utan förordar att den senare linjen tills vidare anlitas. För sådant ändamål har socialstyrelsen hemställt om ett anslag av 200 000 kronor för nästa budgetår till bidrag för anordnande av erkända alkoholistanstalter. Samtidigt har styrelsen föreslagit en förbättring av gällande bidragsgrunder med 50 %. Jag delar styrelsens och nykterhetsutredningens uppfattning att, om man skall få till stånd en ny icke-statlig alkoholistanstalt, det med hänsyn till nuvarande byggnadskostnader är nödvändigt att avsevärt förbättra bidragsgrunderna. Enligt 1932 års kungörelse utgår bidrag per vårdplats med högst 2 000 kronor, när fråga är om nybyggnad, och med högst 1 500 kronor i andra fall. Otillräckligheten av dessa bidrag har ock uppmärksamrats av riksdagen, som år 1943 i anledning av motion medgivit en höjning av bidragen med 50 % för den senast tillkomna anstalten, Värnshemmet. Jag finner mig nu böra föreslå, att för platser som anordnas efter den 1 juli 1944 den sålunda medgivna förhöjningen generellt må tillämpas. Bidragen per vårdplats skulle sålunda tills vidare höjas till högst 3 000 kronor, när fråga är om nybyggnad, och högst 2 250 kronor i andra fall.

Vid remissbehandlingen av nykterhetsutredningens förslag ha olika myndigheter framhållit värdet ur vårdsynpunkt av särskilda inackorderingshem för omhändertagande av alkoholister under fritiden. En alkoholist, som intagits på ett sådant hem, kan fortsätta sitt förvärsarbete och sålunda även underhålla sin familj samtidigt som han står under effektiv övervakning. Stockholms stads nykterhetsnämnd har i ett 20-tal år drivit ett dylikt hem, Älvsjöhemmet, och erfarenheterna därifrån synas goda. Jag delar uppfattningen att ett dylikt omhändertagande för en del alkoholistfall torde vara den både för vårdtagaren och samhället lämpligaste behandlingsmetoden. En utvidgning av statsbidragsmöjligheterna även till dylika hem torde vara motiverad och kunde begränsa behovet av nya platser på de egentliga alkoholistanstalterna. Hinder synes för den skull icke böra föreligga för Kungl. Maj:t att medgiva statsbidrag till anordnande och drift av dylika hem, som stå under kommunal nykterhetsnämnds övervakning. Såväl bidragen till anordnande som till drift av sådana hem torde kunna sättas betydligt lägre än bidragen till vanliga alkoholistanstalter. De förstnämnda bidragen synas kunna begränsas till högst hälften av de nyss föreslagna beloppen till anordnande av

erkända alkoholistanstalter. Bidrag till driften torde icke böra utgå av statsmedel i andra fall än då fråga är om alkoholister, vilka placerats i sådant hem i samband med anstånd med verkställighet av resolution om tvångsinternering eller i samband med försökspermittering från anstalt. Bidragsbeloppen torde böra fastställas av Kungl. Maj:t efter förslag av socialstyrelsen, dock med den begränsningen att bidragen icke må utgå med högre belopp än som, enligt vad jag i det följande föreslår, må utgå vid familjevård.

Vad beträffar frågan om anslagsbehovet för bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter vill jag erinra om att anslag för ändamålet senast anvisades under budgetåret 1940/41. Att ytterligare medelstillskott icke tidigare erfordrats, sammanhänger med att till anslaget återbetalats ett större belopp vid nedläggande av en alkoholistanstalt. För närvarande återstår odisponerat av anslaget endast ett belopp av 600 kronor. Med hänsyn till föreliggande platsbehov och till vad jag nyss föreslagit beträffande bidragsgrunderna och öppnandet av möjligheter till statsbidrag till anordnande av inackorderingshem anser jag ett relativt betydande belopp erforderligt för nästa budgetår. Jag förordar, att ett reservationsanslag av 150 000 kronor anvisas för ändamålet. Till det nya anslaget bör reservationen å 1940/41 års anslag överföras.

Nyktterhetsutredningen har såsom ett godtagbart alternativ till internering förordat familjevård beträffande mindre svårartade alkoholister. Sådan vård har med framgång prövats beträffande sinnessjuka och synes erbjuda påtagliga fördelar både ur vård- och kostnadssynpunkt. Jag biträder förslaget att sådan alkoholistvård må försöksvis anordnas enligt de av utredningen angivna riktlinjerna. Framgången av verksamheten beror givetvis väsentligen av möjligheterna att finna helynktra familjer, som äro lämpade och villiga att mottaga sådana alkoholister i sin vård. Enligt förslaget skall det ankomma på länsnykterhetsnämnderna att träffa uppgörelser med för ändamålet lämpliga familjer samt att hålla uppsikt över familjevården inom länet. I några yttranden har ansetts lämpligt, att familjevården anknytes till alkoholistanstalt eller i vart fall att de familjevårdande alkoholisterna formellt inskrivas å sådana anstalter. Onekligen kan inskrivning å anstalt i vissa fall erbjuda fördelar för utövandet av familjevården. Det synes mig dock olämpligt att binda denna vård vid en dylik förutsättning. Familjevården, som skall stå under socialstyrelsens uppsikt och ledning, torde till en början komma att bli prövad på landsbygden endast inom vissa län, som erbjuda en ur nykterhetssynpunkt särskilt lämplig miljö. Därvid synes det böra ankomma på den länsnykterhetsnämnd, som omhänderhar verksamheten inom länet, att i de individuella fallen pröva, huruvida en alkoholist, för vilken resolution om tvångsintagning å anstalt erhållits, bör inskrivas å sådan anstalt eller lämpligen skall omedelbart överföras i familjevård. En omständighet att taga med vid bedömningen rörande lämpligheten av sådan inskrivning är givetvis även avståndet till närmaste anstalt.

Kostnaderna för denna vårdform böra bli avsevärt lägre än för internering å anstalt. Socialstyrelsen har föreslagit, att ersättningen till vederbörande familj för omhändertagandet tills vidare må utgå med högst 2 kronor för dag (söndagar inräknade). Jag har ingen erinran mot detta förslag. Vad utredningen framhållit om att hemkommunens utgifter för vården böra bli oberoende av vilken vårdform som väljes, synes mig riktigt. Liksom för närvarande vid internering bör alkoholistsens hemkommun sålunda ha att vid familjevården betala ett belopp av 50 öre för dag. Det kommunala bidraget bör inbetalas via länsnykterhetsnämnden.

Statens utgifter för bidrag till familjevård ävensom till driften av de förut berörda inackorderingshemmen torde tills vidare, därest riksdagen icke gör

någon erinran häremot, få bestridas från förslagsanslaget till bidrag till enskilda och erkända alkoholistanstalters driftkostnader m. m.

Länsnykterhetsnämnderna. Ifrågavarande anslag är för innevarande budgetår anvisat med 136 000 kronor. Anslaget disponeras i enlighet med en av Kungl. Maj:t fastställd stat, innefattande avlöningar och omkostnader för nämnderna.

Nykterhetsutredningen har i sitt berörda betänkande ansett en utbyggnad av länsnykterhetsnämnderna vara den viktigaste förutsättningen för att uppnå önskvärd effektivitet inom nykterhetsvården. Dessa statens egna nykterhetsvårdande organ, som inrättats enligt beslut av 1938 års riksdag, hade från början erhållit en förhållandevis snävt tillmätt anslagsram, vilken ytterligare beskurits efter ett initiativ av besparingsberedningen. Såsom en första etapp för ernående av en nöjaktig organisation har utredningen föreslagit att tio av länsnykterhetsnämnderna skulle utrustas med heltidsanställda ombudsmän, för vilka uppställts krav på lika goda kvalifikationer och ungefär samma löneställning som för de nyinrättade skyddskonsulenttjänsterna (lönegraden Eo 21). Beträffande de länsnykterhetsnämnder, som icke finge del av dessa ombudsmannatjänster, har förordats en viss ökning av medlen till avlöning åt ombudsmän. Jämväl i fråga om reseersättningar och övriga omkostnadsposter har utredningen ansett höjningar erforderliga.

Socialstyrelsen har uttalat att de sakkunnigas förslag till en första utbyggnad vore av sådan beskaffenhet, att det helt kunde biträdas från nykterhetsvårdens synpunkt. Vad anginge frågan om anslag för nästkommande budgetår komme den nya ordningen otvivelaktigt att ställa ökade anspråk på nämndernas ordförande, vilkas arvoden i en del fall inte utgjort rimlig ersättning för utfört arbete samt medföra tätare nämndsammanträden. Berörda omständigheter borde föranleda höjning av anslagsposten till avlöningar. Ökade utgifter borde vidare beräknas för resor samt förhyrande av tjänstelokaler.

Övriga remissmyndigheter ha i stort sett tillstyrkt förslaget rörande utbyggnaden av länsnykterhetsnämnderna eller lämnat detta utan erinran.

Av åtskilliga nämnder har betonats, att de uppgifter, som åvilade ombudsmannen, numera betydligt överskridit vad som rimligen borde utgöra en bisyssla. Flera nämnder uttala, att det varit dem omöjligt att med de anslag, som lämnats under de senaste åren, på ett tillfredsställande sätt sköta sina åligganden.

Beträffande länsnykterhetsnämnderna har *föredragande statsrådet Rubbestad* anfört följande.

Såsom den viktigaste förutsättningen för att nå önskvärd effektivitet hos nykterhetsvården har nykterhetsutredningen angivit en utbyggnad av länsnykterhetsnämnderna. Enligt utredningens förslag skulle dessa nämnder utrustas med heltidsanställda ombudsmän med lika goda kvalifikationer och i ungefär samma löneställning som de nyinrättade skyddskonsulenterna. Antalet heltidstjänster har utredningen dock av statsfinansiella hänsyn ansett tills vidare böra begränsas till tio. För de nämnder, som även i fortsättningen skulle ha ombudsmän, vilka fullgjorde dessa uppdrag såsom bisysslor, har föreslagits viss ökad medelstildelning för avlöning åt dessa ombudsmän. *Socialstyrelsen* har i anslutning till utredningens förslag framlagt ett förslag

till stat för länsnykterhetsnämnderna för budgetåret 1944/45, slutande på ett belopp av 250 000 kronor.

Såsom framgår av vad jag tidigare anfört, har jag funnit en effektivisering av nykterhetsvården påkallad och har med den principiella utgångspunkten, att de föreslagna anslagsökningarna böra vägas mot alternativa kostnadsökningar för skärpning av den individuella motbokskontrollen, ansett mig böra i huvudsak biträda den av nykterhetsutredningen föreslagna begränsade utbyggnaden av länsnykterhetsnämnderna. Även om heltidsanställda ombudsmän vid flertalet av dessa nämnder enligt vad remissyttrandena ge vid handen utgör ett viktigt önskemål ur nykterhetsvårdens synpunkt, har jag i nuvarande läge icke ansett mig kunna ifrågasätta en ökning utöver det av utredningen föreslagna antalet. Beträffande lönegradsplaceringen för de heltidsanställda ombudsmännen, som av utredningen i anslutning till skyddskonsulenttjänsternas placering föreslagits till lönegraden Eo 21, synes mig en jämkning nedåt motiverad. Även om arbetsuppgifterna i vissa stycken kunna sägas vara jämförliga med skyddskonsulenternas uppgifter och omhändertagandet av familjevården i vissa län kommer att ställa stora krav på ombudsmännens omdöme och skicklighet, bör beaktas att dessa tjänstemän i sin verksamhet komma att åtnjuta stöd av väl kvalificerade nämnder. Efter övervägande av olika på frågan inverkan omständigheter vill jag föreslå, att tjänsterna tills vidare placeras i Eo 19. Avlöningskostnaderna för dessa befattningshavare kunna med denna utgångspunkt beräknas till i runt tal 70 000 kronor för år.

Även i vissa andra avseenden har jag ansett mig böra förorda begränsningar i förhållande till det av socialstyrelsen i anslutning till utredningens förslag framlagda statförslaget för budgetåret 1944/45. För nämndernas personal i sådana län, där ombudsmännen icke bliva heltidsanställda, har styrelsen räknat med ett belopp av i genomsnitt 4 500 kronor eller tillhoppa 63 000 kronor. Med utgångspunkt från ett belopp av omkring 4 000 kronor i genomsnitt beräknar jag för ändamålet 55 000 kronor. Posten till årsarvoden till ordförande m. fl., som av styrelsen upptagits till 20 000 kronor, synes mig kunna begränsas till 17 000 kronor. Vid beräkning av posten till dagarvoden, som jag i likhet med styrelsen upptager till 10 000 kronor, utgår jag från att vice ordförandena i nämnderna i regel böra deltaga i sammanträdena och icke endast vid sådana sammanträden, då ordföranden har förfall. Sistnämnda anordning, som införts av besparingsskäl, har uppenbarligen inverkat menligt på kontinuiteten i nämndernas verksamhet. Arvodes- och avlöningskostnaderna skulle enligt vad jag sålunda förordat beräknas till (70 000 + 55 000 + 17 000 + 10 000) 152 000 kronor.

Vad beträffar länsnykterhetsnämndernas omkostnader förordar jag, att posten till reseersättningar upptages till ett belopp av 35 000 kronor mot föreslagna 40 000, och förutsätter därvid att rese- och traktamentsersättningar till ombudsmännen skola utgå enligt liknande besparingsföreskrifter, som gälla för skyddskonsulenterna. Posten till expenser, hyror m. m. har socialstyrelsen föreslagit höjd från 30 000 till 40 000 kronor, bland annat med hänsyn till att heltidsanställning för vissa ombudsmän skulle medföra behov av särskilda tjänstelokaler. Då länsnykterhetsnämnderna i regel ha sitt säte i stad, där systembolag finnes, synes det i första hand böra prövas, i vad mån bolaget utan att förhyra ytterligare lokaler kan ställa tjänsterum till förfogande åt ombudsmannen. I viss utsträckning bör även skrivhjälp kunna utan kostnadsökning för det allmänna erhållas från bolaget. Med denna utgångspunkt förordar jag, att posten upptages till 37 000 kronor. Omkostnaderna skulle följaktligen tillhoppa uppgå till (35 000 + 37 000) 72 000 kronor.

Enligt vad jag i det föregående förordat skulle kostnaderna för arvoden och löner samt omkostnaderna vid länsnykterhetsnämnderna sammanlagt för år beräknas till (152 000 + 72 000) 224 000 kronor. Då jag emellertid utgår ifrån att effektiviseringen av verksamheten icke i sin helhet kan komma till stånd från budgetårets början och att de nya ombudsmannabefattningarna i lönegraden Eo 19 icke komma att bli besatta förrän från och med nyåret 1945, synes förslagsanslaget till länsnykterhetsnämnderna för nästa budgetår kunna upptagas till i runt tal 200 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågakarande förslag har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *E. A. Lindblom m. fl.* (I: 175), och den andra inom andra kammaren av herr *J. Nilson* i Eskilstuna *m. fl.* (II: 276), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att anslaget till länsnykterhetsnämnderna för budgetåret 1944/45 måtte höjas från det i statsverkspropositionen beräknade beloppet 136 000 kronor till 200 000 kronor.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för nämnda förslag, får utskottet hänvisa till motionen I: 175.

Främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. För innevarande budgetår är ifrågakarande anslag anvisat med 142 000 kronor. Enligt beslut av Kungl. Maj:t är därav ett förslagsvis beräknat belopp av 125 000 kronor avsett för understöd åt nykterhetsnämnderna. Härjämte skall från anslaget bestridas kostnader för konferenser och kurser, understöd åt sammanslutningar av nykterhetsnämnder, understöd för utgivande av tidskrift för nykterhetsnämnderna samt utgivande av en ny handbok för nämnderna.

I skrivelse den 31 augusti 1943 har *socialstyrelsen* gjort framställning om anvisande av anslag för ifrågakarande ändamål för nästa budgetår.

Styrelsen har därvid förnyat ett föregående år framställt förslag om höjning av anslagsposten till understöd åt nykterhetsnämnderna och har i detta hänseende anført huvudsakligen följande.

Understöd åt nykterhetsnämnd utgår enligt gällande bestämmelser i efterskottet in till tre fjärdedelar av nykterhetsnämndens utgifter under nästföregående kalenderår, dock högst 1 000 kronor eller, då särskilda omständigheter därtill föranleda, högst 1 500 kronor.

Under budgetåret 1942/43 har för ändamålet disponerats ett belopp av 125 290 kronor. Ansökningar om understöd ha under våren 1943 inkommit från 873 nykterhetsnämnder. Motsvarande antal har åren 1940, 1941 och 1942 varit respektive 632, 743 och 780. De sökande nykterhetsnämnderna hade, med hänsyn till sina utgifter för verksamheten under år 1942 och i enlighet med nyss nämnda bestämmelser, kunnat göra anspråk på tillhopa omkring 210 000 kronor. Det sammanlagda ansökningsbeloppet stannade emellertid vid omkring 192 000 kronor.

Antalet sökande nykterhetsnämnder under år 1945 torde kunna uppskattas till minst 950. Enär de under år 1943 sökande 873 nämnderna enligt författningen hade kunnat i understöd erhålla omkring 210 000 kronor, har anslagsbehovet för budgetåret 1944/45 uppskattats till minst omkring 230 000 kronor.

I anslutning till det anförda har styrelsen föreslagit att sistnämnda belopp anvisas för ändamålet för nästa budgetår.

Nyktterhetsutredningen har funnit en förbättring i de kommunala nyktterhetsnämndernas sätt att fullgöra sina uppgifter påkallad och med åberopande av de föreslagna vidgade uppgifterna för nämnderna, särskilt beträffande de unga alkoholmissbrukarna, förordad en ökad medelstildelning till främjande av nyktterhetsnämndernas verksamhet. Även om skäl därvid enligt utredningens mening kunde anföras för en höjning av gällande maximigräns för statsbidragen, har utredningen icke i nuvarande statsfinansiella läge velat framlägga ett sådant förslag. Uppehållandet av nämndernas verksamhet vore självfallet i första hand en kommunal angelägenhet. Utredningen har stannat vid att med hänsyn till de ökade arbetsuppgifterna förorda en medelstildelning, som icke understeg det av socialstyrelsen för nästa budgetår begärda beloppet, 230 000 kronor.

För att stimulera nämnderna till ökad övervakning av alkoholmissbrukare har utredningen därjämte föreslagit ett särskilt statsbidrag till arvoden åt övervakare, som icke äro anställda i socialvården, och för detta ändamål förordad anvisande av ett förslagsanslag av 25 000 kronor för nästa budgetår.

Utredningen har i samband med de ökade bidragen till de kommunala nämndernas verksamhet föreslagit viss kontroll över att nöjaktig nyktterhetsvård av dem utövas. Såsom villkor för åtnjutande av statsbidrag har utredningen ansett böra uppställas, att nämnden varje kvartal till länsnyktterhetsnämnden avgiver redogörelse för av nämnden vidtagna åtgärder i anledning av de rapporter rörande fylleriförseelser, som kommit nämnden till handa.

Föredragande statsrådet Rubbestad har i denna del anfört följande.

Socialstyrelsens förslag i skrivelsen den 31 augusti 1943 om höjning av anslaget till främjande av nyktterhetsnämndernas verksamhet från 142 000 kronor till 242 000 kronor utgick från oförändrade bidragsgrunder. Medelsbehovet beräknades av styrelsen med utgångspunkt från att kommunerna skulle erhålla de understöd, som enligt gällande grunder högst må utgå. Enligt kungörelsen den 27 maj 1932 (nr 216) må bidrag till bestridande av nyktterhetsnämndernas kostnader utgå med intill 75 % av kommunernas utgifter för sådant ändamål, dock högst 1 000 kronor eller, då särskilda omständigheter därtill föranleda, högst 1 500 kronor. Bidragen ha emellertid under de senaste åren icke överstigit 50 % av nämnda utgifter och det högsta belopp, som utgått, har varit 650 kronor. Nyktterhetsutredningen, som funnit de kommunala nämndernas verksamhet på sina håll vara mycket bristfällig, har icke ansett sig böra framlägga förslag om ändrade bidragsgrunder men förordad, att medelstildelningen för ändamålet icke måtte sättas till ett lägre belopp än det socialstyrelsen föreslagit för nästa budgetår. Utredningen har till stöd härför även åberopat de ökade arbetsuppgifter, som nämnderna skulle erhålla enligt utredningens förslag. För att stimulera till ett ökat utnyttjande av övervakningsåtgärder har utredningen därjämte föreslagit anvisande av ett särskilt anslag av förslagsvis 25 000 kronor till bidrag till ersättningar för övervakningsuppdrag.

I utlåtandena över utredningens förslag ha emellertid från flera håll påyrkats ändringar i grunderna för bidragen till nyktterhetsnämndernas verksamhet, åsyftande att i väsentligt ökad omfattning överflytta kostnaderna för denna verksamhet från kommunerna till staten. Såsom ett motiv har därvid bland annat åberopats de betydande intäkter, som staten erhöle genom alkoholskatterna. Socialstyrelsen har föreslagit den ändringen av grunderna, att

bidragen skulle utan begränsning av beloppen utgå med 75 % av ifrågavarande kostnader, och har i anslutning härtill beräknat medelsbehovet för nästa budgetår till 660 000 kronor.

I förevarande sammanhang finner jag icke anledning att upptaga denna statsbidragsfråga till behandling ur synpunkten av om en ökad överflyttning av de kommunala kostnaderna till staten kan vara befogad eller icke. Jag vill endast framhålla, att jämförelsen mellan de höga statsinkomsterna av alkoholhanteringen och statens bidrag till nykterhetsnämnderna har föga bärkraft. Om alkoholskatterna hade legat på en lägre nivå, skulle nämligen omfattningen av fylleriet och alkoholismen sannolikt ha varit ännu större än för närvarande, enligt vad den verkställda utredningen om orsakerna till försämringen i nykterhetstillståndet under krigsåren givit vid handen.

Den ökade medelstildelning till understöd åt nykterhetsnämnderna, som i nuvarande läge ifrågakommer, kan endast ha till syfte att stimulera det kommunala intresset för sådan verksamhet och kan lika litet som de hittillsvarande bidragen få någon nämnvärd ekonomisk betydelse för större kommuner. En sådan ökning av anslaget, att en höjning av gällande maximigräns för bidragen bleve påkallad, synes utesluten. För att motväga den sänkning av bidragsprocenten, som inträtt under senare år och som, i den mån nykterhetsvården icke blivit lidande, har betytt en statlig besparing på kommunernas bekostnad, anser jag mig emellertid, trots att de av nykterhetsutredningen föreslagna vidgade arbetsuppgifterna icke nu komma att påläggas nämnderna, böra förorda en viss höjning av det till understöd åt nykterhetsnämnderna avsedda beloppet, nämligen från 125 000 kronor till 165 000 kronor.

Mot den av nykterhetsutredningen föreslagna kontrollen rörande nykterhetsnämndernas verksamhet i form av kvartalsredogörelser till länsnykterhetsnämnderna angående åtgärder i anledning av inkomna fyllerirapporter har jag ingen erinran.

I fråga om övriga med anslaget avsedda ändamål räknar jag i enlighet med socialstyrelsens förslag med oförändrade belopp till konferenser och kurser m. m., till understöd åt sammanslutningar av nykterhetsnämnder och till tidskrift för nykterhetsnämnder, tillhoppa 12 000 kronor. Däremot bortfaller för nästa budgetår det belopp av 5 000 kronor, som för löpande budgetår avsetts till utgivande av ny handbok för nykterhetsnämnderna. Det sammanlagda anslagsbeloppet skulle sålunda uppgå till 177 000 kronor.

I likhet med nykterhetsutredningen anser jag önskvärt att nykterhetsnämnderna stimuleras till att i ökad utsträckning anordna övervakning av alkoholmissbrukare. Övervakningen bör intaga en central ställning i vårdarbetet; ju mera effektiv den är, desto mindre blir behovet av interneringar. Enligt nykterhetsutredningens förslag skulle ställas till förfogande ett förslagsanslag av 25 000 kronor för bestridande av bidrag med 50 % av kommunernas kostnader för arvoden åt särskilt förordnade övervakare, som icke vore anställda inom socialvården. Meningen med sistnämnda föreskrift var att anslaget i främsta rummet skulle användas till ersättning för nya övervakningsuppdrag och förhindra att lönerna till redan anställda kommunala socialvårdstjänstemän belastade anslaget; i annat fall hade medelsbehovet blivit av en helt annan storleksordning. Övervakningsbidragen skulle enligt förslaget utgå jämte de förut nämnda understöden åt nykterhetsnämnderna.

Socialstyrelsen har föreslagit, att övervakningsbidragen skulle utgå på annat sätt. Medlen för ändamålet borde ställas till förfogande av styrelsen, som skulle äga besluta om bidrag för bestridande av kostnaderna för särskilda övervakningsfall, dock med högst 50 kronor per fall. Nykterhetsnämnd

skulle sålunda på förhand kunna få besked om att den erhåller övervakningsbidrag i ett visst bestämt fall. Enligt socialstyrelsens mening kan möjligheten till sådant bidrag mången gång vara avgörande för om övervakning kommer till stånd. Det vore därvid en väsentlig fördel, om övervakningsbidragen utbetalades löpande och icke i efterskott såsom understöden till nykterhetsnämndernas verksamhet. Även ett par länsnykterhetsnämnder har framhållit behovet av att på dylikt sätt kunna disponera medel för anordnande av övervakning i särskilda fall.

Det synes mig sannolikt, att den av socialstyrelsen föreslagna formen för övervakningsbidragen kommer att medföra anordnande av övervakning i ett större antal nya vårdfall med utpräglat behov därav än den av utredningen föreslagna formen, som innebar en allmän rätt för kommunerna att till 50 % erhålla ersättning i efterskott för övervakningskostnader av visst slag. Med hänsyn härtill anser jag mig böra tillstyrka att medel försöksvis ställas till förfogande till bestridande av övervakningsbidrag i huvudsak enligt de av socialstyrelsen föreslagna riktlinjerna. Medel för ändamålet böra dock icke anvisas i form av förslagsanslag. Jag förordar, att ett särskilt belopp till övervakningsbidrag anvisas under förevarande anslag. Under det första året av sådan försöksverksamhet bör ett belopp av 13 000 kronor räcka. Jag förutsätter därvid, att dylika övervakningsbidrag icke skola utgå till länsnykterhetsnämndernas heltidsanställda ombudsmän. I den mån deras övriga arbetsuppgifter och de lokala förhållandena det medgiva, böra de utan särskild ersättning fullgöra sådana uppdrag. Beloppet synes böra ställas till disposition för socialstyrelsen och länsnykterhetsnämnderna. Närmare bestämmelser om övervakningsbidragen torde få ankomma på Kungl. Maj:t att föreskriva.

Det sammanlagda medelsbehovet under anslaget till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. skulle enligt vad jag sålunda förordat uppgå till 190 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts här ifrågavarande förslag har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av fru *Hildur Alvé*n m. fl. väckt motion (II: 263), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta vidtaga sådan ändring i grunderna för understöd till nykterhetsnämnderna, som möjliggör för dessa att i ömmande fall av beviljat statsanslag och utan karaktär av fattigvård ge försörjning och vård åt på grund av alkoholmissbruk internerad persons anhöriga, samt att anslaget till nykterhetsnämndernas verksamhet för ovannämnda syftsmål höjes med 250 000 kronor utöver det i statsverkspropositionen beräknade anslaget.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för nämnda förslag, får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet.

Föredragande statsrådet har av tidsskäl icke ansett lämpligt att söka för årets riksdag framlägga nykterhetsutredningens förslag till ändringar i alkoholistlagen. En effektivisering av nykterhetsvården har dock syntts möjlig utan sådana lagändringar. Vid prövningen av medelsbehovet för nykterhetsnämndsverksamheten har statsrådet ansett sig i betydande utsträckning böra biträda utredningens förslag om ökad medelstilldelning. De stegrade utgifterna å budgeten för detta ändamål ha därvid ansetts böra vägas mot de mycket betydande kostnadsökningar, som en effektiv skärpning av den individuella kontrollen över rikets omkring 1 600 000 motboksägare skulle förutsätta.

Olika åtgärder till motverkande av den inträdda försämringen i fråga om nykterhetstillståndet äro utan tvivel angelägna. Vid sitt tillstyrkande av de nu ifrågavarande anslagsökningarna har föredragande statsrådet ansett sig kunna utgå från att effekten i nykterhetsavseende av de därmed avsedda åtgärderna blir större än effekten av en motsvarande medelsdisposition för personalökningar vid den individuella kontrollen. I anledning härav får utskottet erinra om att fjolårets riksdag beslutat (skrivelse nr 455) hos Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös och allsidig utredning angående den svenska nykterhetslagstiftningens framtida innehåll och utformning. Av motiveringen till nämnda beslut framgår, att utredningen skulle avse en planläggning av vår nykterhetspolitik på längre sikt och söka åstadkomma en sådan mera uttömmande analys av förhållandena, som kan leda fram ej blott till förslag om omedelbara åtgärder mot ett stigande alkoholmissbruk utan fastmera till riktlinjer för den svenska nykterhetslagstiftningens framtida innehåll och utformning. Det synes utskottet, att resultatet av den sålunda planerade utredningen bör avvaktas, innan riksdagen tager ställning till frågan vilka av de av statsrådet berörda åtgärderna, som ur effektivitetssynpunkt böra givas företräde.

Ehuru systembolagens personalfrågor icke i detta sammanhang äro föremål för prövning, vill utskottet likväl framhålla, att den nedgång i personalen på bolagens motboksavdelningar, som omnämnes av statsrådet — och som avser antalet på dessa avdelningar sysselsatta, ej antalet å desamma anställda personer — enligt vad utskottet inhämtat är att uppfatta som en rent temporär företeelse, betingad av kontrollstyrelsens och bolagens beredvillighet att vid den allmänna varuransoneringens tillkomst tillmötesgå ett från livsmedelskommissionen framfört önskemål om bolagens medverkan vid kontrollen över denna ransonering. Då behovet av denna medverkan ansågs trängande och då arbetsbelastningen å systembolagen vid tiden för varuransoneringens införande (april 1940) icke var densamma som för närvarande, ansågs det möjligt att för någon tid låta viss å motboksavdelningarna anställd personal helt eller delvis tjänstgöra på kristidsstyrelsernas kontrollbyråer. I den mån som kontrollbyråarbetet vunnit ökad stadga och vuxit i omfattning samtidigt som systembolagens egna arbetsuppgifter blivit alltmera krävande har en betydande återgång av personal från kontrollbyråerna till motboksavdelningarna ägt rum.

Utskottet vill även framhålla, att den individuella kontrollen handhaves av systembolagen såsom självständiga företag under kontrollstyrelsens tillsyn och att stegrade utgifter å budgeten för nykterhetsvården alltså icke hava någon omedelbar återverkan på omfattningen av nämnda kontroll. Emellertid är utskottet av den uppfattningen, att ökad medelstilldelning till nu ifrågavarande ändamål är i och för sig av förhållandena påkallad för åstadkommande av en effektivisering av nykterhetsvården.

Vad angår *anordnande av erkända alkoholistanstalter m. m.* har det ökade platsbehovet ansetts böra tillgodoses på sådant sätt, att en större differentiering inom anstaltsvården möjliggöres. I likhet med föredragande stats-

rådet anser utskottet, att denna differentiering i första hand bör åstadkommas genom upprättande av en särskild anstalt för sådana alkoholister, vilka kunna antagas behöva endast en relativt kort interneringstid. Utskottet finner ej anledning till erinran mot att den för anordnande av Vårnåshemmet vid fjolårets riksdag beslutade höjningen av bidragen med 50 % generellt tillämpas för platser, som inrättas efter den 1 juli 1944.

Vad statsrådet anfört beträffande statsbidrag till inackorderingshem och familjevård föranleder ej erinran från utskottets sida.

I fråga om *länsnykterhetsnämnderna* föreslås heltidsanställda ombudsmän vid 10 sådana nämnder. Tjänsterna föreslås placerade i lönegraden Eo 19. Utskottet har icke kunnat undgå hysa viss tvekan, huruvida icke dessa tjänster borde likställas med befattningarna såsom skyddskonsulent, vilka äro hänfödda till lönegraden Eo 21. Utskottet tillstyrker emellertid Kungl. Maj:ts förslag, men förutsätter, att allmänna lönenämndens yttrande över lönegradsplaceringen inhämtas, sedan en viss tids erfarenhet vunnits om göromålen på de nya befattningarna.

Ehuru viss tveksamhet jämväl kan råda om lämpligheten av att ombudsmännens tjänsterum på sätt statsrådet ifrågasatt förläggas till systembolagen, synes frågan härom böra prövas under hänsynstagande till förhållandena på de olika orterna. Erinras må att systembolagens lokaler ej behöva tagas i anspråk för ändamålet i de fall då nämnden redan förut ställt särskild lokal till ombudsmannens förfogande.

Genom Kungl. Maj:ts i förevarande proposition framlagda förslag synas önskemålen i de vid riksdagens början väckta likalydande motionerna I: 175 och II: 276 hava blivit i allt väsentligt tillgodosedda. Utskottet, som tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag jämväl i anslagsfrågan, anser sig därmed hava besvarat nämnda motioner.

Vad angår anslaget till *främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m.* föreslås i motionen II: 263, att nykterhetsnämnderna skola sättas i tillfälle att i ömmande fall giva försörjning och vård åt anhöriga till person, som internerats på alkoholistanstalt. För detta ändamål skulle under anslaget avses ett belopp av 250 000 kronor.

Enligt utskottets mening tala starka skäl för åtgärder i motionens syfte. Att medel finnas tillgängliga till underlättande av det ekonomiska betryck, som ofta blir följderna av internering på anstalt, kan vara av stor betydelse ej endast för de hemmavarande under interneringstiden. Att hemmet kunnat hållas i stånd under denna tid kan även vara av vikt till förebyggande av ett återfall i alkoholmissbruk. Utskottet, som icke är berett att omedelbart tillstyrka ett bifall till motionsyrkandet, förordar att utredning i ämnet kommer till stånd. Vid denna utredning bör hänsyn tagas till i vad mån förhållandena vid andra likartade fall av förlorad arbetsförmåga böra inverka på bedömningen av föreliggande fråga. Därest den i motionen föreslagna understödsverksamheten finnes böra komma till stånd, bör jämväl övervägas, huruvida densamma icke bör handhas av vederbörande anstaltsstyrelser i stället för av nämnderna.

I likhet med nykterhetsutredningen och föredragande statsrådet anser utskottet önskvärt, att nykterhetsnämnderna stimuleras till att i ökad utsträckning anordna övervakning av alkoholmissbrukare. Vad statsrådet härutinnan ävensom i övrigt anfört föranleder ej erinran från utskottets sida.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

I. att riksdagen må

A. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

1) medgiva, att bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter m. m. må utgå enligt i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 14 april 1944 angivna grunder,

2) för budgetåret 1944/45 under femte huvudtiteln anvisa

a) till *Bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter* ett reservationsanslag av 150 000 kronor,

b) till *Länsnykterhetsnämnderna* ett förslagsanslag av 200 000 kronor,

B. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 263 i vad motionen avser anslagsfrågan till *Främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m.* för budgetåret 1944/45 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 190 000 kronor,

C. i anledning av motionen II: 263 till den del den ej behandlats under B. här ovan i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående understöd åt hemmavarande anhöriga till den, som internerats å alkoholistanstalt,

II. att motionerna I: 175 och II: 276 må anses besvarade genom vad utskottet anfört.

Stockholm den 30 maj 1944.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 160.
